

אין חוששין לזרע האב (חולין עח-עט)

גליון 503

בדף עח: דתניא אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים. חנניה אומר נוהג בין בזכרים ובין בנקבות. מ"ט דרבנן דתניא וכו'. מבואר כברייתא דלרבנן ילפינן אותו ואת בנו משילוח הקן ששם החיוב הוא רק אם על הבנים. וכ"ת דשם לא עשה בה מזומן כשאינו מזומן ת"ל אותו, אחד ולא שנים. ואיזה אחד נלמד מאם על הבנים שזה רק בנקבות. ואם נפשך לומר דהיות וכתוב אותו ואת בנו משמע זכר, הרי הוא אומר בנו, מי שבנו כרוך אחריו, שזהו האם. וחנניה ס"ל (דף עט.) דכתיב אותו דמשמע זכר וכתוב בנו דמשמע מי שבנו כרוך אחריו דהיינו נקיבה, הלכך נוהג בין בזכרים בין בנקבות. ע"כ תוכן דברי הגמ'.

לת"ק אותו ואת בנו נוהג רק באם, ולחנניה גם באב. וביאר רש"י (עח: בד"ה ואינו נוהג בזכרים) דאין חוששין לזרע האב. ואם שחט זכר, מותר לשחוט בנו ובתו, עכ"ל. והיינו דס"ל לת"ק דחנניה דבוודאי לא חוששין לזרע האב, ומותר לכתחילה לשחוט אב ובנו באותו היום.

ובדף עט. אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכתא כחנניה, ואזדא שמואל לטעמיה, דתנן (בכלאים) ר' יהודה אומר הנולדין מן הסוס וכו' אבל הנולדין מן החמור עם הנולדין מן הסוס אסורין (אפילו ששניהם פרדות, דאחד מן ההורים חמור ואחד סוס). ואמר שמואל זו דברי ר' יהודה דאמר אין חוששין לזרע האב אבל חכמים אומרים כל מיני פרדות אחת הן (ואפילו שאחד אביו סוס ואמו חמור והשני אביו חמור ואמו סוס מותר להרביען). מאן חכמים חנניה הוא דאמר חוששין לזרע האב וכו'. ופירש"י ומדקרי שמואל לחנניה בלשון חכמים ש"מ סבירא ליה דהלכתא כוותיה.

אח"כ הגמ' מסתפקת האם לר' יהודה פשוט דאין חוששין לזרע האב או דלמא ספוקי מספקא ליה. ומסקנת הגמ' בסוף דף עט. ש"מ ספוקי מספקא ליה.

ובהמשך הגמ', אמר ליה ר' אבא לשמעיה כי מעיילת לי כודנייתא בריספק עיין להנך דדמיין להדדי ועייל לי, אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב. ופירש"י דדמיין להדדי באזנים ובזנב (דמבואר בגמ' דאם אזניו ארוכין וזנבו קצר סימן שהאם חמור, ואם הזנב ארוך והאזנים קצרים סימן שהאם סוס). קסבר אין חוששין והוי כלאים בני החמורה ובני הסוסיא, דאי חוששין כולן שוין שכולן יש ב' צדדים, עכ"ל.

והיינו דאם בוודאי חוששין לזרע האב כחנניה אז מותר להנהיג עגלה בשתי פרדות אפילו שאמם שונה. אבל אם סוברים שאין חוששין אז אם האמהות שונות יש בזה כלאים.

ולכאורה לפי המבואר בגמ' דלר' יהודה הוי ספק אז גם כאן הורה מחמת הספק שיהיו האמהות שוות דדילמא לא חיישינן לזרע האב אבל אינו מטעם ודאי, ועל הצד דחיישינן מותר בכל שתי פרדות.

ובדף עט: נחלקו ת"ק ורבי אליעזר האם אותו ואת בנו נוהג בכוי שהוא ספק חיה ספק בהמה, ואו"ב נאמר רק בבהמה. ותחילה מבואר בגמ' דלרבנן מספקא להו אי חיישינן לזרע האב ואיירי המחלוקת בתייש הבא על הצבייה, דלרבנן חיישינן לזרע האב מספק ושה אפילו מקצת שה, ולכן אסור לשחוט כוי כזה עם בנה דדילמא הכוי הוי חצי שה. ולר"א אין חוששין לזרע האב, ואין כאן אלא צבייה ומותר לשחטה עם בנה.

ומדלרבנן מספקא להו (שאולי חוששין לזרע האב) לר' אליעזר פשיטא ליה (שלא חוששין כלל), והגמ' מוכיחה שאינו כן אלא לר"א הוי ספק. ומסקנת הגמ' היא דגם לת"ק וגם לר"א הוי ספק, והמחלוקת ביניהם היא (דף פ.) האם אמרינן שה ואפילו מקצת שה או לא, דלרבנן אפי' מקצת שה נחשב שה ולכן בתייש הבא על הצבייה אסור לשחוט הכוי עם בנה שמא חיישינן לזרע האב והוי מקצת שה, ולר"א הגם דחיישינן לזרע האב אבל מקצת שה אינו נחשב שה וממילא מותר לשחוט הכוי עם בנה.

היוצא מכלל הסוגיא שגם לר' יהודה (בדף עט.) וגם לרבנן דר"א וגם לר"א כולוהו סבירא להו דאין חוששין לזרע האב מספק. ולחנניה חוששין לזרע האב בוודאי, וגם לקולא. ורק בתחילת הסוגיא (בדף עח:) משמע

שיש שיטה שסוברת שאין חוששין לזרע האב בוודאי, והוא הת"ק דחנניה שאומר שאותו ואת בנו נוהג רק בנקבות ואינו נוהג בזכרים, דמשמע שאינו נוהג כלל, שמותר לכתחילה לשחוט אב ובנו באותו היום. ולכאורה צריך לצאת הלכה למעשה שלא חיישינן מספק, ובפרט דהראשונים הביאו שבמס' כתובות (דף קיא:) אמרינן הלכה כר' יהודה בפרדות (תוס' בדף עט. בד"ה עייל לי). וכן כתב רבינו תם בפרדות כר' יהודה ואותו ואת בנו נוהג בזכרים לאיסורא ולא למלקות.

אבל הרי"ף נקט דלא חיישינן לזרע האב כלל, שכתב (דף כז. לדפי הרי"ף) אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניה. איכא מאן דאמר ליתא לדחנניה דאמר ליה רבי אבא לשמעיה כי מעיילת לי כודניאתא בריספק עיין בהדי דדמיין להדי ועייל, אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב וסימנין דאורייתא וכו'. וביאר הר"ן דס"ל לרי"ף דהולכין אחר האם לגמרי, והנולדות מן הסוסיא דין סוס עליהן.

ואח"כ כתב הרי"ף (כז:): ואיכא מ"ד אם מתברר שהוא אביו ודאי, אין שוחטין אותו ואת בנו ביום אחד דהא אמר שמואל הלכה כחנניה, ומסתבר דליתא דחנניה. הרי דס"ל לרי"ף שלא חיישינן כלל לזרע האב ולכן מותר לשחוט האב עם בנו ביום אחד.

והר"ן כתב דיש ג' שיטות בגמ' (וכנ"ל) דלחנניה ודאי חיישינן ולר' יהודה הוי ספק, ולת"ק דחנניה פשיטא ליה דאין חוששין. והרי"ף שדחה דברי חנניה ס"ל דמותר לשחוט האב עם בנו ולא חיישינן כלל.

אלא דהביא בשם הרמב"ן דלעולם יש רק שתי שיטות בגמ' דת"ק דחנניה ר' יהודה הוא דלענין אותו ואת בנו פשיטא ליה דאין חוששין מדרשה דקראי, והסתפק ר' יהודה דאולי חידוש הוא שחידשה תורה באותו ואת בנו, דהא האב והאם שותפין בוולד ולכן דילמא דוקא שם אין חוששין אבל בעלמא חיישינן.

מאידך בבעל המאור כתב דנוקטין דהוי ספק ולחומרא דהא מבואר בגמ' דגם לר' יהודה וגם לר' אליעזר ורבנן הוי ספק. והרמב"ן במלחמות הקשה דאם כן הא דתניא אותו ואת בנו אינו נוהג בזכרים דלא כמאן. וע"כ דגם לת"ק הוי ספק רק דלגבי אותו ואת בנו אין איסור באב וכמו שהביא הר"ן בשמו. ואח"כ הביא מרב אחא משבחה גאון (בעל השאלות) שפסק כר' יהודה שאין חוששין לזרע האב גם לקולא מעובדא דר' אבא דקאמרינן אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב דמשמע שאין חוששין כלל. וא"צ בשתי פרדות דומות אלא אפילו פרד עם מין אמו מותר. וע' גם בחי' הרמב"ן בסוגיין.

אמנם הרשב"א הביא בשם ר"ת דגם הת"ק דחנניה שאומר שאין אותו ואת בנו נוהג בזכרים הכוונה שאין בו מלקות אבל ספק יש, ולמעשה אסור לשחוט האב עם בנו.

נמצא דיש ג' שיטות בשיטת ת"ק דחנניה, דלר"ן ס"ל דאין חוששין כלל, ולרמב"ן באותו ואת בנו לא חיישינן אבל בעלמא אולי כן, ולר"ת ס"ל דהוי ספק וגם באותו ואת בנו אסור מספק.

והנה הרמב"ם פסק (פי"ב שחיטה הי"א) איסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות שזה בנה ודאי. ואם נודע שזה הוא אביו אין שוחטין שניהם ביום אחד. ואם שחט אינו לוקה שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או לא, עכ"ל. ולכאורה פסק כר' יהודה דהוא ספק אי חוששין לזרע האב. וכן כתב בכסף משנה.

אבל לפני כן (בהל' ט) כתב שאם תיש בא על הצבייה ונולדה בת, ואותה נקיבה ילדה בן ושחט אותה ובנה לוקה, עכ"ל. ואי ס"ל לרמב"ם שחוששין מספק הרי יש כאן ספק מקצת שה, דעל הצד שאין חוששין הרי היא בת צביה ואין איסור לשחוט צביה ובנה, ואיך חייב מלקות בספק. כאן משמע שהרמב"ם פסק כחנניה. וכתב בלחם משנה שהרמב"ם ס"ל דוודאי חוששין לזרע האב ורק לגבי אותו ואת בנו הוי ספק כי כתוב בנו דמשמע דוקא שכרוך אחריה, ולכן פסק שבאב ובנו אין מלקות.

אלא דבהל' כלאים (פ"ט ה"ו) כתב הילודים מן הכלאים אם היו אמותיהן מין אחד מותר להרכיב זה על זה. ואם היו אמותיהן משני מינין אסור להרכיבן זה על זה ואם הרכיב לוקה. וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו לוקה. ומדכתב שאם היו אמותיהן משני מינין אסור משמע שלא הולכין אחר האב בוודאי אלא רק אחרי האם ולכן אם הרכיב לוקה. ואח"כ כתב שהבן עם מין אמו אסור משמע שכן חוששין לזרע האב. ולגבי כיסוי הדם (פי"ד שחיטה ה"ד) כתב שהבא מבהמה וחיה צריך לכסות ואינו מברך. ואי ס"ל דוודאי חוששין אמאי לא יברך והרי מקצת שה כשה וה"ה מקצת חיה כחיה. ועי' ש"ך (יו"ד טז, יז) וצ"ע.ג.